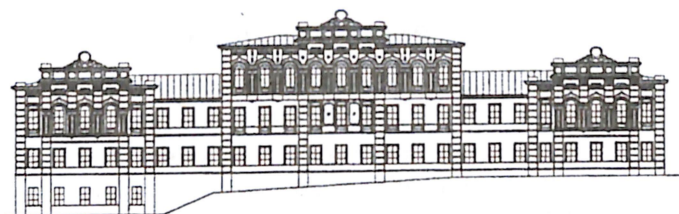

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Вісник

Харківської державної
академії культури

Випуск 6
Збірник наукових праць

Харків – ХДАК
2001

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гитер Д.М., Лавринович М.Б. *Использование Интернет для эффективного доступа к электронным и традиционным источникам информации* // 5-ая Междунар. конф. «Крым-98». Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Материалы конф. – Судак, 1998. – Т.1. – С. 235-238; 2. *Інформаційний сервіс в Інтернеті: Навч. посіб.* /В.М. Шейко, Б.М. Смолянницький, Л.Я. Філіпова та ін.; За ред. Шейка В.М. – Х.: ХДАК, 1998. – 208 с.; 3. Филиппова Л.Я. *Інформаційно-бібліотечні ресурси Інтернет* / Под ред. В.П. Щетинина. – Х.: «К-Центр», 1998. – 80 с.; 4. *Что такое гипертекст? (электронная версия)* // <http://www.webclub.ru/materials>; 5. *Что такое Интернет?* /А.Г. Кушиниренко, А.Г. Леонов, М.А. Кузьменко и др. / *Інформатика і образование.* – 1998. – № 6. – С. 113-121; 6. *Что такое World Wide Web? (электронная версия)* // <http://citforum.univer.kharkov.ua>; 7. *Язык XML: практическое введение (электронная версия)* // <http://citforum.univer.kharkov.ua>; 8. Ron Vetter, Kirk L. Kroeker. *Dynamic HTML и перспективы развития Интернет в текущем году* // *Computer Weekly.* – 1998. – № 10. – С. 20,45 (электронная версия в Интернет).

Надійшла до редколегії 12.03.2001 р.

УДК 002.2:378.14(477)

С.В. СИЩЕНКО

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КНИГОВИДАННЯ І КНИГОРОЗПОВСЮДЖЕННЯ

Визначається сутність понять «єдиний інформаційний книжковий простір» та «інформаційне забезпечення книжкової сфери», обґрунтовується необхідність підготовки інформаційних менеджерів для книжкової сфери України, номенклатура знань, умінь і навичок випускників спеціалізації «Інформаційне забезпечення книговидання і книгорозповсюдження»

З урахуванням ролі національного книговидання і книгорозповсюдження у формуванні інформаційного простору та розвитку інтелектуального потенціалу держави в Україні впроваджується комплекс заходів щодо збільшення обсягів випуску соціально значимих видань, створення всеукраїнської мережі книжкової торгівлі, розширення системи книгорозповсюдження, централізованого забезпечення поповнення фондів бібліотек літературою українських видавництв та ін.

Національна книжкова комунікація не може ефективно функціонувати без належної (повної й оперативної) інформації, без створення єдиного інформаційного книжкового середовища, що об'єднуватиме всі суб'єкти й об'єкти цієї сфери, забезпечуючи їхню чітку взаємодію. Інформаційного забезпечення потребують усі базові підсистеми книжкової справи: книговидання, книго-розповсюдження і книговикористання. Інформація про стан та перспективи книжкового ринку однаково необхідна авторам, редакторам, видавцям, дистриб'юторам, оптовикам, продавцям, бібліотекарям, бібліографам, читачам, усім суб'єктам, причетним до книжкової комунікації. Існує необхідність у налагодженні тісних інформаційних зв'язків між видавництвами (видавничими організаціями), книжковою торгівлею і бібліотеками. Постійного інформаційного супроводу потребують також об'єкти книжкового процесу – книги (від задуму автора, до видання, розповсюдження, споживання, аж до утилізації). Тобто існує нагальна потреба в створенні розвиненої системи інформаційного забезпечення сучасної книжкової справи. Створити таку систему здатні лише професіонали, які добре знають закономірності книжкової справи, теорію і практику інформаційної діяльності.

Книжкову справу можна визначити як інформаційну сферу, оскільки друковані видання відіграють суттєву роль в інформатизації суспільства. Сучасний стан книжкової сфери потребує злагоджених дій усіх суб'єктів книжкового процесу, що можливо лише при серйозному науковому осмисленні ролі інформаційної складової, вироблення механізмів її регулювання, підвищення ефективності форм і методів її життєдіяльності в умовах України.

Теоретичною базою для створення та вивчення інформаційного книжкового простору як одного з сегментів інформаційного ринку є книгознавчі науки.

Комерціалізація інформаційно-видавничої і книготорговельної діяльності в нашій країні, на жаль, поки що не сприяє розвитку галузевої науки, а самі наукові доробки в галузі книгознавства вкрай рідко використовуються безпосередніми виробниками і розповсюджувачами книжкової продукції. Ця негативна тенденція посилюється ще й тим, що часто в цій сфері працюють фахівці, досвід яких не має теоретичного підґрунтя, освіти. Спостерігається певна незбалансованість між генетично пов'язаними галузями книговидання, книжкової торгівлі, бібліотечної справи і бібліографії. Тобто існує об'єктивна потреба в злагодженому розвитку всіх складових книжкової сфери, створенні єдиного інфор-

маційного простору [7, С. 165-166]. Як справедливо зазначає М.Ф.Ненашев, «сьогодні видавець виявився відірваним і від читачів, і від регіонів, оскільки знаходиться у залежності від численних оптовиків, посередників, тобто не здатний самостійно й об'єктивно впливати на процеси, що відбуваються на книжковому ринку» [7, С. 167]. Інформаційне забезпечення книжкової справи України є малорозвиненим, фрагментарним, неповним, нескоординованим, недостатньо забезпеченим кадрами слабо підкріпленим, оскільки фахівців у галузі інформаційного маркетингу і моніторингу не готує жодний вуз України.

Відсутність повної організованої інформації про книги, що плануються до випуску чи вийшли в світ, нерозвиненість зворотного зв'язку між видавцями і книготорговцями серйозно перешкоджають їх ефективному використанню, значно ускладнюють пошук необхідних книг споживачами, призводить до нерациональних витрат ресурсів, яких недостатньо у видавців і книготорговців. Слід відзначити негативний вплив стихійного українського книжкового ринку на комплектування вітчизняних бібліотек, які виконують надзвичайно важливі культурну та інформаційну функції. Справа не лише в тому, що бібліотеки не мають достатніх коштів для купівлі необхідних книг, а, перш за все, у відсутності повної інформації про книги, що є у наявності та продажу, та їхній ціні. Навіть у такій ситуації бібліотеки прагнуть придбати видання, що виходять друком для надання їх у громадське користування. Перехід до ринкових відносин в українській книжковій сфері передбачає підвищення ролі інформаційних зв'язків між видавцями, книготорговцями і споживачами книжкової продукції – бібліотеками (установами, які організують громадське використання книг), школами, інститутами, фахівцями та ін., широким колом читачів. Тому створення інформаційної системи, що акумулює інформацію про всі книги, видані в Україні і представлені на українському ринку, є першочерговим завданням. Його вирішення сприятиме міжнародному співробітництву, становленню української книги на світовому ринку, забезпечить інтеграцію національної системи книговидавання, книготорговництва і книговикористання в світовому книжковому просторі.

Останнім часом проблеми інформаційного забезпечення книжкової сфери та розвитку інформаційного маркетингу на книжковому ринку України все активніше обговорюються на сторінках спеціальної літератури. Фахівці розглядають перспективи

інформаційного забезпечення як окремих галузей книжкової справи, так і сфери загалом, а також питання підготовки кадрів. Найбільший науковий і практичний інтерес викликають праці М.І. Сенченка, Е.І. Огар, М. Масловського, Н. Петрової та ін. [3; 4; 5; 6; 8]. Однак системного дослідження зазначена проблема ще не отримала.

Створення єдиного інформаційного середовища у книжковій сфері України потребує сучасних кадрів, здатних ефективно здійснювати інформаційне забезпечення видавничої і книготоргівельної діяльності. Підготовку фахівців у галузі інформаційного маркетингу і моніторингу в книжковій сфері можна здійснювати в межах базової спеціальності «Бібліотекознавство і бібліографія» за спеціалізацією «Інформаційне забезпечення книговидання і книгорозповсюдження» (кваліфікація – «Книгознавець-бібліограф, інформаційний менеджер»). Це можна реалізувати, якщо оновити й поглибити їх знання, уміння і навички у галузі інформаційного забезпечення всіх компонентів книжкової справи: створення, виготовлення та використання книг. Інтегрована інформація в книжковій комунікації повинна стати одним з пріоритетних сегментів бібліотечно-бібліографічної освіти. Це дозволить вирішити проблему створення відповідного обсягу достовірної інформації та організації належного її руху як в межах професійного співтовариства, так через інформування масового споживача про новини книговидання та про наявні книги в продажу. Кадрове забезпечення інформаційного моніторингу стимулюватиме загальний процес зацікавлення книгою, сприятиме підвищенню затребуваності книги суспільством, відбиватиметься, врешті-решт, на суто прагматичних цілях автора, видавця, продавця і на соціальному статусі бібліотеки, видавництва, книгарні, загалом культури в суспільстві. Однак, поки що фахівці змушені визнати, що «ринок інформації сьогодні лише формується. Він будується на засадах створення, поширення та комерційного використання інформації» [3, С. 64].

Говорячи про інформаційне забезпечення книжкової сфери часто мають на увазі переважно підготовку, розповсюдження і використання інформаційних, бібліографічних, реферативних, рекламних видань, прайс-листів та каталогів окремих видавництв і видавничих організацій, які містять інформацію про книги, що є в наявності чи в друці [6, С. 41-42]. Однак, це лише частина системи інформаційного забезпечення книжкової сфери.

Для ефективного функціонування всіх складових книжкової

справи необхідно створити єдиний інформаційний книжковий простір, який дасть змогу будь-якому суб'єкту книжкового ринку України мати повну й точну інформацію про книговидання, книгорозповсюдження і книговикористання. Для реалізації цього завдання, на думку М.І. Сенченка, слід створити національну систему збирання, зберігання, актуалізації й розповсюдження інформації про видання, які є в наявності і друкуються. [6, С. 42].

Як справедливо відзначає А. Діденко, «створення інформаційного продукту - теж виробництво, хоча й специфічне. Воно передбачає поширення знань для задоволення потреб різних категорій споживачів... Удосконалюється як сам продукт, так і методи його розповсюдження» [3, С. 64]. Інформація «супроводжує» основні підсистеми книжкової справи: підготовку, випуск, розповсюдження і споживання. Інформація відображає «рух книги» в суспільстві безперервно, знаходячись на зовнішній орбіті книжкового потоку і масиву, створює своєрідний інформаційний моніторинг книжкової справи, координує зусилля видавця, книгорозповсюджувача, споживача. Тобто забезпечує координацію попиту і пропозицій.

З огляду на вищевикладене, розглянемо сутність інформаційного забезпечення книговидання, книгорозповсюдження і книговикористання як основного чинника створення єдиної національної інформаційної книжкової системи України.

До цього часу поняття «інформаційне забезпечення книжкової діяльності» не мало широкого використання. Під ним розуміється система «людина – машина» і система роботи з власне інформацією, інформаційні потоки і процеси. При цьому видокремлюють і досліджують різні складові системи інформаційного забезпечення книжкових структур: створення автоматизованих систем управління у книговиданні, книгорозповсюдженні чи книговикористанні, організацію роботи з інформаційними потоками, підготовку інформації для створення, видання і розповсюдження книжкової продукції. Під інформаційним забезпеченням книжкової діяльності будемо розуміти ефективну організацію інформаційних потоків і масивів, що передбачає створення, пошук, збирання, обробку, зберігання і передачу інформації про створення, виготовлення, розповсюдження чи використання книжкової продукції. Фактично тут закладено багатоаспектний підхід до осмислення інформаційного забезпечення книжкової галузі в цілому.

Методологічним підґрунтям до змісту підготовки кадрів для інформаційного забезпечення книжкової сфери може стати комплексне дослідження даного явища через аналіз базових процесів

книговидання, книгорозповсюдження і книговикористання, їхніх потреб в інформації. Це дозволить системно підійти до визначення інформаційного забезпечення книжкової комунікації як цілісної функціонально-аналітичної системи, що ефективно забезпечує інформаційні потреби всіх книжкових структур на відповідному рівні. Таким чином, інформаційне забезпечення стає динамічним засобом організації книжкової комунікації, упорядкованого системою процесів і дій фахівців по створенню, отриманню, переробці і розповсюдженню інформації у певній книжковій структурі і поза нею.

Отже, інформаційне забезпечення являє собою, по-перше, сукупність інформаційних потоків, засобів, масивів між книжковими структурами і зовнішнім інформаційним середовищем; по-друге, організаційну діяльність структурних підрозділів книжкової комунікації різних рівнів, спрямовану на створення, збирання та аналіз інформації з метою переведення її у форму, придатну для використання; по-третє, засіб регулювання і управлінського впливу на головний об'єкт діяльності – книжкову продукцію і зовнішнє середовище з метою надання їм нових якісних характеристик.

Такий підхід дозволяє дійти висновку, що інформаційне забезпечення книжкової сфери за змістом і структурою є системним, багатоаспектним, комплексним, і визначити його як відповідним чином сформовану сукупність організаційних, інформаційних, методичних, програмно-технологічних компонентів, що забезпечують необхідну якість прийнятих рішень з видання, розповсюдження, купівлі, замовлення, продажу, споживання книжкової продукції завдяки раціональному використанню джерел інформації, інформаційних ресурсів та інформаційних технологій.

Розглянемо найсуттєвіші компоненти інформаційного забезпечення книжкової сфери з огляду на те, що вони мають певну внутрішню організацію і структуру, встановлюють інформаційні зв'язки суб'єктів і об'єктів системи, створюють інформаційні потоки і масиви, передбачають певні механізми для ефективного функціонування книжкової системи [4, 5, 8].

Створення розвиненої системи інформаційного забезпечення сучасної книжкової галузі України передбачає наявність та розвиток її основних підсистем, перш за все, державної інформаційно-бібліографічної системи Книжкової палати України «Книги в продажу» (книги, що є в наявності та що друкуються). Ця система передбачає «встановлення чітких зв'язків між видавництвами, книгорозповсюджувачами, з одного боку, і споживачами книжкової продукції - бібліотеками, школами, інститутами,

фахівцями - з іншого» [4, С. 18]. Вона розроблена на зразок книгорозповсюджуючої системи, яка відома в світі як «Books in print» (ВР). Це універсальний інформаційний засіб – каталог майже всіх книг, що є в країні чи регіоні, в тому числі всіма мовами (українською, російською, англійською тощо), вийшли друком і є в наявності у книжкових крамницях, кіосках, на лотках і можуть бути швидко віддруковані у разі достатнього попиту. Такі каталоги успішно функціонують у США, Великій Британії, Німеччині, Франції, Чехії, Прибалтиці, Росії.

Інформаційно-бібліографічна система «Книги в продаж», як відомо, передбачає:

- збір інформації видавців і видання тематичного плану випуску продукції видавництва України, що планується до друку;
- каталогізація у виданні;
- збір попередніх замовлень, передача їх видавцям;
- збір інформації від видавців і книгорозповсюджувачів про книги, що є в наявності і що друкуються;
- видання каталога «Книги в продаж»;
- розповсюдження каталога серед книготорговельних організацій, бібліотек;
- створення електронного каталога «Книги в продаж»;
- створення комп'ютерної інформаційної бібліотечної мережі з метою доступу бібліотек до баз даних Книжкової палати;
- використання коду ISBN, впровадження штрихового кодування;
- розміщення в мережі Інтернет банку даних каталога «Книги в продаж»;
- збір замовлень на книги і передача цієї інформації видавцям [4, С. 18-19].

В Україні умови для її реалізації поки що не досить сприятливі: слабкі зв'язки між видавцями, книгорозповсюджувачами і бібліотеками, висока інфляція, відсутність фіксованих цін на книги, поліграфія ще не набула необхідної гнучкості й оперативності. Та й сам каталог коштує недешево [6]. У створенні національної системи «Books in print» в Україні зацікавлені і західні ділові кола книговидавців і книготорговців. Наявність її є взаємокорисною, тому українські книговидавці мають бути зацікавленими в просуванні інформації на Захід і отриманні повної інформації від західних партнерів.

Очевидно, що українська ефективна система ВР може бути створена лише за наявності відповідних інформаційних кадрів, що володіють методикою створення «Books in print», при підтримці

видавців і книготорговців, активній взаємодії громадських і державних структур.

Єдиний книжковий простір України, що формується, потребує відновлення зведених тематичних планів або каталогів, підготовки прайс-листів, буклетів, проспектів видавництва, книготорговельних організацій, які б подавали випереджаючу інформацію про видання, що готуються до друку, або які є в продажу [5, С. 15].

Ефективне функціонування книжкової справи країни потребує системи професійних інформаційно-аналітичних галузевих періодичних видань, покликаних не лише фіксувати, а передусім аналізувати поточні проблеми сучасного книговидання, книгорозповсюдження і книговикористання, розглядати теоретичні і практичні аспекти національного і світового книжкового бізнесу, орієнтувати фахівців у розмаїтті друкованої продукції.

Інформаційне забезпечення книжкової сфери передбачає створення системи довідкових видань, які б надавали так звану «адресну» інформацію (відомості про видавництва «Усе про книговидання в Україні», видавничі організації, книготорговельні й дистрибуторські фірми та ін.), відомості про авторів та їхні видання потребує налагодження випуску інформаційних видань реферативного характеру щодо критичної літератури.

Зрозуміло, що становлення системи інформаційного забезпечення книжкової сфери України неможливе без впровадження нових інформаційних технологій у створення, розповсюдження і споживання інформації. Поширюється практика надання на книжковому ринку інформаційних продуктів і послуг, створення електронних БД в Інтернет, на компакт-дисках (CD-ROM), у комп'ютерних мережах у режимі електронної пошти та онлайн, що успішно конкурують з довідниками, енциклопедіями, бібліографічними посібниками у традиційній формі [6, С. 43]. Електронна торгівля забезпечує миттєвий двосторонній зв'язок між продавцями і покупцями, електронні способи продажу і доставки книжкової продукції, зручні для всіх суб'єктів книжкового процесу [2, С. 27]. Зважаючи на переваги онлайн-методів реклами, доставки й оплати, орієнтовані на торгівлю Web-сайти видавничих компаній можуть здійснювати вивчення ринку за рекламними замовленнями. Тобто електронна система інформаційного забезпечення книжкової сфери України набирає обертів і потребує підготовки відповідних кадрів.

Система інформаційного забезпечення книжкової сфери передбачає не лише створення інформації, але й організації її структурування і руху по комунікаційних каналах від видавця до спо-

живача, по видавництвах (видавничих організаціях), книжкових крамницях, ринках, кіосках, лотках, бібліотеках тощо. Тому фахівці повинні знати закономірності функціонування інформаційних потоків і масивів у книжковій сфері тощо.

Таким чином, оптимізація існуючої книжкової системи цілком залежить від організації, функціонування та ефективності технології взаємодії суб'єктів книжкової комунікації “автор – видавець – виробник – розповсюджувач – споживач”. Ключовою умовою ефективності взаємодії елементів системи є створення, розповсюдження і використання інформації в інтересах споживачів і суспільства в цілому. Інформація та інформатизація повинні об'єднати зусилля бібліотекарів, видавців, книготорговців, фахівців з комп'ютерних та комунікаційних технологій на регіональному, державному та міжнародному рівнях. Поінформованими повинні бути однаково всі суб'єкти книжкового процесу: автор – видавець – книготорговцю (книгознавець) – бібліотекар. Кадрове забезпечення відповідного інформаційного “поля” схеми (від автора до споживача) набуває у цьому зв'язку особливого значення. Тобто, в галузі книговидавництва, книготорговництва і книговижиття розвивається якісно новий вид маркетингу – інформаційний – маркетинг не лише книжкової продукції, а й інформації про неї, відповідних інформаційних послуг. Рівень інформаційного забезпечення книжкової сфери є індикатором зрілості сфери загалом.

Звісно, створення єдиного інформаційного середовища книжкової сфери України та її належне інформаційне забезпечення залежать не лише від потужної технічної бази, добре розроблених на теоретичному рівні механізмів функціонування інформаційної системи книговидавництва, книготорговництва і книговижиття, а й від підготовки фахівців, здатних професійно створювати, відслідковувати, збирати, опрацьовувати, розповсюджувати і своєчасно забезпечувати споживачів необхідною інформацією [5, С. 18].

Для успішного вирішення завдань кадрового забезпечення інформаційного середовища книжкової справи України необхідні:

- правильне визначення потреби у фахівцях;
- визначення переліку професій та відповідних спеціальностей і спеціалізацій;
- розробка і впровадження сучасних навчальних програм, підручників та методичних посібників;
- формування мережі спеціалізованих навчальних закладів через модернізацію існуючих та створення нових;
- підготовка та перепідготовка викладачів відповідно до потреб

оновленого навчально-методичного сектора книжкової галузі.

Нові умови змушують студентів здобувати нові знання та вміння, що відповідають сучасним вимогам суспільства. Раніше в навчальних програмах основну увагу зосереджували на засвоєнні фактографічного матеріалу, мало часу відводилося на формування навичок самостійного оволодіння знаннями і застосування їх у неординарних умовах, навчальні програми не завжди забезпечували можливість вільного вибору предметів для майбутньої роботи студента. Такий підхід виявився мало ефективним у нових умовах.

Враховуючи важливий вплив книжкової справи на розвиток суспільства і спираючись на аналіз змін, що відбуваються в суспільстві, в сфері вищої освіти та книжкової справи України факультет бібліотекознавства та інформатики Харківської державної академії культури (ХДАК) реалізує книгознавчий підхід до підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної сфери як на рівні спеціальності в цілому, так і через посилення книгознавчої професіоналізації на рівні суто книгознавчих спеціалізацій: «Книгознавство, менеджмент і маркетинг книжкового бізнесу» (кваліфікація – книгознавець-менеджер книжкового бізнесу), «Книгознавство, експертиза цінності книжкових пам'яток (кваліфікація – книгознавець-експерт з оцінки книжкових пам'яток)», «Книгознавство, інформаційне забезпечення книговидавання і книгорозповсюдження» (кваліфікація – книгознавець-інформаційний менеджер), «Реклама книжкової продукції» (кваліфікація – книгознавець-менеджер книжкової реклами). Генетична єдність книжкової і бібліотечно-бібліографічної галузей створює умови для відновлення підготовки фахівців книгознавчого профілю у межах базової спеціальності «Бібліотекознавство і бібліографія» у вузах культури України освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавр, спеціаліст, магістр.

Концепція формування змісту навчання базується на суб'єктно-функціональному підході, квінтесенцією якого є ланцюг «функції – завдання – уміння», дозволяє на науковій основі структурувати вимоги до випускника відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, створює аргументоване підґрунтя для визначення номенклатури знань, умінь і навичок спеціаліста.

Сфера діяльності бакалавра (книгознавця-бібліографа) – створення, розповсюдження і споживання бібліографічної інформації у книжковій справі, здійснення інформаційного моніторингу з метою раціональної організації книговидавання, книгорозповсюдження, книгоопису, книгоспоживання і підвищення їх соціально-економічної ефективності. Об'єкти діяльності бакалавра – книга і

книжкова справа, редакційно-видавнича діяльність, система книгорозповсюдження (книжкова торгівля), бібліографія, книгоспоживання.

Сфера діяльності спеціаліста (книгознавця-інформаційного менеджера, референта-аналітика) – інформаційна діяльність, створення, пошук, збирання, обробка, зберігання, розповсюдження і споживання записаної інформації у системі книжкової справи, здійснення інформаційного моніторингу, аналітико-синтетичної переробки інформації, створення інформаційно-пошукових систем, бібліографічних, фактографічних і повнотекстових баз і банків даних.

Спеціаліст повинен знати:

основні сфери та напрями професійної діяльності;

- теоретичні основи функціонування соціальних комунікацій, різновиди комунікативних явищ та комунікативної діяльності, комунікаційні канали, методи та засоби;

- поняття про документ як феномен матеріальної культури та систему, класифікацію документів, методи та способи документування, предмет та категорії документознавства, соціальні, документально-комунікаційні системи;

- об'єкт та предмет книгознавства, типологію книги, дослідження перспектив розвитку книги, книговидавничої та книготорговельної справи;

- історію розвитку та сучасний стан видання галузевої літератури, типологію галузевої друкованої продукції, особливості формування асортименту галузевих видань у книгарнях;

- періодизацію історії книги, характерні особливості кожного періоду, національно-культурні відмінності книги окремих країн та регіонів, закономірності розвитку світової книжкової культури, української книжкової культури;

- організаційні основи видавничої та поліграфічної справи в Україні та за кордоном, основні етапи редакційно-видавничого процесу, основні види друку, технологічні процеси, основи брошуровально-палітурного виробництва;

- основні напрями та компоненти інформаційних технологій у видавництві, Desktop Publishing;

- розвиток Internet-технологій в Україні, телекомунікаційну інфраструктуру, ринок послуг і динаміку його розвитку, електронні засоби масової інформації;

- правове забезпечення видавничої книготорговельної діяльності;

- суть та зміст основних понять і категорій управління та дія-

лектику менеджменту, сучасні наукові школи та концепції менеджменту, психологічні аспекти управління, особливості менеджменту видавничої та книготорговельної діяльності, управління основними технологічними процесами видавництва та книготорговельного підприємства;

- основи маркетингового підходу до організації діяльності видавництва та книгарень, компоненти книжкового маркетингу, напрями та прийоми маркетингової діяльності у книговиданні та книжковій торгівлі;

- статистику друку;

- економіку видавничої справи та книгорозповсюдження, економічний аналіз, бухгалтерський облік;

- соціально-гуманітарне призначення книжкової продукції, канали книгорозповсюдження і книговикористання в Україні і за кордоном;

- основні напрями наукових досліджень у галузі книговидання, книгорозповсюдження і книговикористання, головні методи досліджень;

- теоретичні засади та ознаки інформаційної культури, способи мотивації її розвитку;

- сучасні проблеми міжнародного бібліографічного співробітництва, проблеми та основні джерела національної бібліографії різних країн, найважливіші джерела міжнародної бібліографії;

- закономірності функціонування потоків та масивів документів з різних галузей знань, систему галузевих бібліографічно-інформаційних ресурсів, їх специфічні особливості, принципи та методи організації бібліографічної діяльності;

- значення та завдання видавничої та книготорговельної бібліографії в управлінні видавничою справою та книгорозповсюдженням, сучасну систему організації видавничої та книготорговельної бібліографічної інформації в Україні, методи бібліографічної діяльності у видавництвах та книготорговельних установах;

- бібліографічний опис різних видів та типів документів, методу класифікації, індексування та предметизації документів;

- основи стандартизації та охорони авторських прав.

Спеціаліст повинен уміти:

- створювати, зберігати, передавати і використовувати бібліографічну інформацію;

- впроваджувати нові й ефективно використовувати існуючі форми інформаційного забезпечення книговидання і книгорозповсюдження;

- здійснювати інформаційний моніторинг та аналіз книжково-го потоку, книжкового масиву, книжкового фонду;
- створювати, постійно оновлювати і поповнювати бази даних;
- здійснювати маркетингову, консалтингову і правову підтримку перспективних проектів у сфері книжкового ринку;
- представляти професійні інтереси своєї фірми (видавництва, книгарні, бібліотеки) перед громадськістю, законодавчими органами, владою, партіями, організаціями і спілками;
- організовувати і проводити освітні та інформаційні заходи (семінари, «круглі столи», презентації тощо);
- створювати інформаційну систему «Books in print» регіонального чи національного рівня;
- прайс-аркуші, буклети, експрес-інформацію та інші інформаційно-аналітичні матеріали;
- організовувати і проводити рекламні заходи і заходи (виставки, ярмарки, науково-практичні конференції тощо), спрямовані на книгорозповсюдження і книговикористання, налагодження ділових зв'язків;
- використовувати як джерела інформації друковані та аудіовізуальні засоби масової комунікації, що містять відповідну інформацію; бухгалтерські та статистичні звіти та звіти, що розсилаються до різноманітних державних установ видавництвами, друкарнями, книгарнями, бібліотеками.

Ресурси навчання повинні якнайкраще забезпечувати засвоєння студентами знань та опанування умінь і навичок у галузі інформаційного забезпечення національної системи книговидавання, книгорозповсюдження і книговикористання, що відповідають сучасним вимогам.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки національного книговидавання і книгорозповсюдження» // Друкарство. – 2000. – № 6 (35). – С. 1;
2. Аллен Д. Возможности электронной торговли для печатников и издателей // Кн. клуб. – 2001. – № 2-3. – С. 26-27;
3. Діденко А. Маркетинг інформаційних продуктів // Друкарство. – 1998. – Лип.-серп. – С. 64;
4. Петрова Н. Інформація в національній системі книгорозповсюдження // Вісн. Кн. палати. – 1998. – № 6. – С. 18-20;
5. Реалії та перспективи українського книжкового ринку (Про інформаційний маркетинг. І не лише про нього): Зб. ст. і матеріали круглого столу «Розвиток інформаційного маркетингу на книжковому ринку України» / Упоряд. Е.І. Огар. – Львів: Аз-Арт, 1997. – 144 с.;
6. Сенченко М.І. Книгорозповсюдженню України – європейський

рівень // *Проблеми розвитку інформаційного середовища: Інформ-аналіт. зб. – 1997. – № 1. – С. 41-44; 7. Читающая Россия: мифы и реальность: Сб. ст. по пробл. чтения. – М.: Либерия, 1997. – 200 с.; 8. Энциклопедия книжного дела / Ю.Ф. Майсурадзе, А.Э. Мильчин, Э.П. Гаврилов и др. – М.: Юристъ, 1998. – 536 с. – (Кн. дело).*

Надійшла до редколегії 03.03.2001 р.

УДК 025: 621.039

Ю.О.МАНЖУР

ВИВЧЕННЯ АВТОРСЬКОЇ СТРУКТУРИ ДОКУМЕНТНОГО ПОТОКУ ГАЛУЗІ

Подано результати бібліометричного аналізу накопиченої у світі наукової інформації, присвяченої перспективному матеріалу атомної енергетики

Про рівень розвитку будь-якої науки свідчить наявність наукових шкіл, певного кола видатних вчених, та наукових колективів, які активно досліджують і впроваджують свої розробки в певні галузі науки та техніки. Не є винятком і атомна енергетика.

Створення нової енергетики, позбавленої радіоактивних відходів, потребує при розробці термоядерних реакторів застосування неактивованих іонізуючим випромінюванням конструкційних матеріалів. Матеріали з карбіду кремнію вважаються одними із найкращих, що пов'язано з їхньою радіаційною стабільністю, хімічною сумісністю із середовищем термоядерних реакторів, чудовими механічними, корозійними і тепловими властивостями [1].

Одним із нових представників цього класу є композитний матеріал, відомий під назвою SiC-SiC, розробка якого розпочалася порівняно недавно - в 1989-1990 рр. і нині ведеться підготовка до його промислового застосування. Дослідження останніх 10 років здійснювалися в різних країнах, однак високі технологічні вимоги суттєво обмежили кількість активно працюючих у цьому напрямі наукових груп.

В Україні також розпочалися дослідження, тому існує нагальна потреба в детальному аналізі накопичених знань з нового матеріалу атомної енергетики.

Особливості досліджень у даній галузі (відносно невеликий проміжок часу, вузька, хоча й дуже важлива, наукова тема, обмежений склад дослідників) дають можливість нашими інфо-